

N:o 22.

Ank. till Riksd. kansli den 2 maj 1905, kl. 1 e. m.

Betänkande, i anledning af väckt motion, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 78 angående ändrad lydelse af § 2 i kungl. förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, sådan nämnda paragraf lyder enligt kungl. kungörelsen den 12 augusti 1902.

I en inom andra kammaren väckt motion, n:o 289, anför herr C. J. Jakobson följande:

»Till innevarande års Riksdag har Kungl. Maj:t afgifvit en nådig proposition, n:o 78, med förslag till ändrad lydelse af § 2 i nådiga förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, sådan nämnda paragraf lyder enligt kungliga kungörelsen den 12 augusti 1902, till följd af hvilken det beskattningspliktiga råsockret skulle beräknas efter de för tillverkningen använda betornas vikt sålunda, att ett hundra kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antagas lämna ett utbyte af tretton kilogram socker. Som bekant, gäller för närvarande den utbytesberäkning vid beskattningen af hvitbetssockertillverkningen, att tolf kilogram socker antagas kunna tillverkas af förstnämnda kvantitet hvitbetor.

Med anledning af denna kungliga proposition, hvilken, om den vinner Riksdagens bifall, kommer att i ej oväsentlig mån stegra den beskattning,

som åligger sockertillverkningsindustrien, anhåller undertecknad, att Riksdagen måtte besluta här nedan föreslagna tillägg till § 2 af nämnda kungliga förordning af den 19 maj 1893, sådan denna paragraf skulle komma att lyda, om den af Kungl. Maj:t föreslagna ändringen af Riksdagen bifalles, hvilket tillägg åsyftar att i någon mån bereda lindring åt den nu uppväxande sockertillverkningsindustrien inom tvenne af Sveriges landskaper.

Det torde vara allmänt känt, att hvitbetssockertillverkningen i vårt land vid sin början hade att kämpa mot stora svårigheter och att många i skilda delar af landet anlagda fabriker måste, på grund af att företagen saknade ekonomisk bärighet, nedläggas. Sålunda grundades i slutet af 1860- och början af 1870-talet flere fabriker för tillverkning af hvitbetssocker, men af dessa kunde endast en, den i Arlöf, bestå. Orsaken till, att de öfriga måste upphöra med sin verksamhet, låg, enligt hvad sakkunnige framhöllo, däri, att jorden, som användes till betodling, icke ännu var nog bearbetad för att denna odling skulle löna sig, hvartill ansågs åtgå en jordkultivering af minst sex år, samt att befolkningen ej erhållit nog öfning i sättet för växtens skötsel. Endast fabriken i Arlöf åtnjöt förmånen att från början kunna stödja sig på en redan befintlig betodling, och detta gjorde, att densamma kunde hålla uppe sin verksamhet.

I alla af kommitterade eller sakkunnige från denna tid afgifna utlåtanden framhölls ock behovet af skydd och uppmuntran åt odlingen och sockerberedningen af hvitbetor under denna närings utvecklingsperiod. Sockerbeskattningen hölls därför nere vid ganska måttliga normer och det beräknade utbytet sattes lågt, i kungliga förordningen af den 30 maj 1873 till icke mera än $6\frac{1}{4}$ procent, i syfte att icke genom alltför tung beskattning kväfva en industri, som för hela landets näringslif är af så stor betydelse.

Men i samma mån betodlingen framskridit äfvensom fabriksmetoderna genom nya rön förbättrats, kunde hvitbetssockerindustrien framvisa allt bättre och bättre resultat, hvarigenom den ock fick förmågan att bära en höjd beskattning. Hvitbetsodlingen hade under de senaste årtiondena koncentrerats till de södra fastlandskapen och Gotland, hvilket sistnämnda landskap genom sin kalkhaltiga jord äger stora förutsättningar för odling. Öfverallt, hvarest hvitbetsodlingen infördes, gjorde man emellertid samma erfarenhet, att det åtgick åtskilliga år, innan den för denna odling använda jord kom i det stånd, att den lämnade ett fullt tillfredsställande utbyte af betor. Man ansåg därför, att billigheten kräfde, att

sockerfabriker, hvilka inrättades i trakter, där hvitbetsodling icke förut ägt rum, finge beskattas efter ett lägre utbyte, åtminstone under den första cirkulationen, då betodlingen, enligt hvad förut sagts, ännu icke hunnit att visa sina fördelar. Denna obestridligt riktiga uppfattning gaf anledning till, att det i skatteförordningen af den 19 maj 1893 medgafs vissa lindringar i beskattningen under vissa år åt nyanlagda fabriker i orter, där ej betodling förut förekommit. Denna skattelindring bibehölls till år 1896, då den borttogs af det skäl, att den medgifna skattelindringen icke längre skulle vara behöflig, sedan den uppfyllt sitt ändamål, i det den infört sockerbetodlingen i trakter, där sådan eljest svårligen kunnat med framgång bedrifvas.

Att den förut beviljade skattelindringen för nyanlagda fabriker år 1896 borttogs, berodde helt och hållet på, att densamma då för tillfället befanns öfverflödig, enär för de fyra fabriker, som då hade gagn af densamma, den icke längre var behöflig samt ingen utsikt vid den tiden fanns, att hvitbetsodling i och för sockertillverkning kunde komma till stånd i andra delar af landet, än där den då vunnit insteg, nämligen i Skåne, Blekinge och Gotland.

Men nu ha fabriker för tillverkning af socker af hvitbetor anlagts i Västergötland och Östergötland under förhållanden, som inge de mest goda förhoppningar om, att äfven dessa landsdelar skulle kunna komma i åtnjutande af de stora fördelar, som, enligt hvad erfarenheten lärt, en på hvitbetsodling grundad sockertillverkning medför. Tvenne fabriker för tillverkning af hvitbetssocker äro nämligen den ena i Västergötland i Lidköping sedan förra året färdig och den andra i Östergötland i Linköping detta år färdig. Tillsammans ha de att påräkna för sin afverkning betskörden från en areal af minst sextusen tunnland. Det gäller sålunda här ett ej ringa ekonomiskt intresse af betydelse icke blott för ägarna af de jordarealer, som skulle komma att användas för betodling, utan äfven för en stor krets af landtbrukare och arbetare, som i mer eller mindre mån drager nytta af den nya industrien. Ty enligt hvad allmänt känt är, kräfves för hvitbetsodlingen en djupt upplöjd, väl gödslad och omsorgsfullt skött jord. Hvitbetsodlingen medför sålunda en höjning af jordkulturen i de trakter, där den bedrifves. Åkerjorden blifver djupare och bättre bearbetad samt vinner i växtkraft. Vid sådant förhållande kan en egendoms areal lämna ej blott en värderik betskörd, utan därjämte efter hand en större skörd af andra kulturväxter, än som ägt rum, innan betodlingen infördes. Samtidigt sättes odlaren i stånd att genom inköp af

affall från fabrikerna hålla ett större antal kreatur, som åter bereda rikare tillgång på naturlig gödsel och sålunda i sin mån bidraga till jordens förbättrande. Att hvitbetsodlingen i högst betydlig mån höjer jordvärdet torde stå utom allt tvifvel, då man tager i betraktande, att jordvärdet i de delar af Skåne, hvarest denna odling är införd, är tre gånger så stort som det i Väster- och Östergötland, i Skåne sex à sju hundra kronor per tunnland och i Öster- och Västergötland två à tre hundra kronor per tunnland.

Att öka afkastningen af jorden innebär en nationalekonomisk fördel, som icke bör förbises, och genom hvitbetsodlingen kommer, enligt hvad erfarenheten lär, man vida öfver den afkastning, som vinnas genom vanliga kulturväxter. Sålunda kunna hvitbetssockerfabriker i Öster- och Västergötland bereda dessa landsändar en stor ekonomisk fördel på samma gång som den rådande bristen på socker i ej oväsentlig mån afhjälpes och den för den fattigare befolkningen tyngande höjningen af priset kunde undvikas samt den hotande, i nationalekonomiskt hänseende skadliga importen af socker från främmande länder kunde inskränkas. Sockerkonsumtionen tilltager ju ock årligen i vårt land.

Men för att bereda väg för denna för hela landet nyttiga industri i dessa landsändar kräves, att staten träder emellan och bereder densamma den lindring i skatt, som den så väl behöfver för att kunna bestå. Såsom af det föregående framgår, torde det vara allmänt erkänt, att nytillkommande hvitbetssockerfabriker i orter, där hvitbetsodling icke förut i större utsträckning förekommit, måste, för att i skattehänseende blifva något så när reallikställda med äldre fabriker, hvilka åtnjuta förmånen af att kunna erhålla betor från nära håll och genom flerårig odling å därtill särskildt afpassade fält, erhålla en lämplig nedsättning i skatteafgiften. Denna grundsats af nedsättning för dessa till en början mera ogynnsamt ställda fabriker har ju erkänts af vår skattelagstiftning på detta område ända till år 1896, och att den då ströks bort ur skattelagen, berodde icke på, att den ansågs oriktig, utan därpå, att vid den tiden ingen utsikt fanns, att hvitbetssockerfabriker skulle uppstå i andra landsdelar än de, hvarest hvitbetsodlingen då slagit fast rot.

Med uppkomsten af sockerfabriker för förädling af hvitbetor i de två götalandskapen på ömse sidor om Vättern har emellertid det år 1896 uppställda skälet för borttagande af den då gällande lindringen för vissa fabriker upphört att ha gällande kraft, och det är därför icke annat än

kraf af rättvisa och billighet att nu göra anspråk på samma lättnader för nyanlagda sockerfabriker, som då gällde.

Med hänsyn dock till, att en kunglig proposition framlagts inför innevarande Riksdag med ett så genomgripande förslag till ändring i fråga om beskattningen af socker, anser jag det icke lämpligt att nu föreslå skattelindring för de nyanlagda fabrikerna i den utsträckning, som före 1896 gällde, utan får inskränka mig till att hemställa,

att Riksdagen måtte besluta det tillägg till § 2 i kungliga förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, att för de fabriker, som i Öster- och Västergötland äro anlagda och under anläggning för förädling af hvitbetor till socker, utbytet af ett hundra kilogram råa (ej torkade) betor beräknas utgöra 2 kilogram mindre än det för öfriga fabriker stadgade.»

Ifrågavarande motion, som hänvisats till bevillningsutskottet den 27 nästlidna april eller efter det utskottet fattat beslut i anledning af samtliga till utskottets behandling förut öfverlämnade propositioner och motioner angående beskattningen af socker, synes vara närmast föranledd af ofvan omförmälda kungl. proposition n:o 78 angående höjning af utbytesberäkningen vid beskattningen af hvitbetssockertillverkningen, och afser motionen att åt två fabriker i Öster- och Västergötland bereda skattelindring i form af 2 procent lägre utbytesberäkning än vid öfriga fabriker inom riket.

För att underlätta anläggandet af nya fabriker för hvitbetssockertillverkning och därigenom bereda äfven andra delar af landet än dem, där sådan tillverkning redan uppstått, tillfälle att komma i åtnjutande af de fördelar, denna industri särskildt för jordbruket visat sig medföra, hade Kungl. Maj:t i det vid 1893 års Riksdag framlagda förslaget till förordning om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket föreslagit, att fabrik för ifrågavarande tillverkning, som därefter komme att anläggas, finge under de första åtta åren af sin verksamhet åtnjuta en på Kungl. Maj:ts pröfning beträffande hvarje särskild fabrik beroende lindring i beskattningen; och skulle denna lindring bestå däri, att utbytet af 100 kilogram betor, hvilket enligt förslaget skulle beräknas intill den 1 september 1895 till 7,5 kilogram, intill den 1 september 1897 till 8,25 kilogram samt därefter till 9 kilogram, vid dylik fabrik, om den låge på mer än 40 kilometers afstånd från annan, i gång varande hvitbets-

sockerfabrik, finge under de fyra första tillverkningsåren beräknas till 5 och under de därpå följande fyra tillverkningsåren till 7 kilogram råsocker, men eljest under de första åtta åren det högsta utbyte, som skulle beräknas vid någon inom nämnda afstånd från den nya fabriken belägen äldre fabrik.

Den lindring, som sålunda föreslagits, syntes emellertid Riksdagen väl stor. Beträffande tiden för skattelindringen ansåg Riksdagen tillräckligt skydd beredas de nya fabrikerna, därest utbytet vid sådan fabrik under de tre första tillverkningsåren beräknades till två och under de två därpå följande tillverkningsåren till ett kilogram råsocker mindre, än utbytet under dessa perioder beräknades utgöra vid äldre fabriker; och ansågs jämväl en begränsning i skattelindringen behöflig med afseende å ny fabrik, anlagd inom visst afstånd från äldre, hvilket afstånd lämpligen syntes böra bestämmas till 30 kilometer. Vidare ansåg Riksdagen grundsatsen om lägre beskattning af ny fabrik böra genomföras lika för hela landet, dock att vidkommande särskildt Gotlands län Riksdagen fann sig böra medgifva en ytterligare skattelindring för den hvitbetssockerfabrik, som inom nämnda län först anlades, bestående sagda lindring däri, att vid sist omnämnda fabrik utbytet skulle beräknas utgöra under de tre första tillverkningsåren tre och under de därpå följande två tillverkningsåren två kilogram mindre än det högsta utbyte, som beräknades vid någon äldre fabrik inom riket.

Dessa bestämmelser borttogos, såsom i motionen erinras, vid 1896 års Riksdag. Med den utveckling, betodlingen dåmera tagit, ansågs skäl icke vidare finnas att medgifva dylik skattelindring åt fabriker, som där-
efter anlades; och jämte det vid sagda års Riksdag utbytesprocenten höjdes till 10,5 procent, intogs i förordningen ett öfvergångsstadgande af innehåll, att de fabriker, som redan kommit i åtnjutande af skattelindning, finge fortfarande tillgodonjuta densamma i enlighet med då gällande bestämmelser. Sedan hvarje dylik undantagsställning år 1900 upphört, blef vid 1901 års Riksdag sistberörda stadgande såsom obehöfligt ur förordningen uteslutet.

Såsom af det ofvan anförda framgår, är det visserligen sannt, att, då nu gällande förordning i ämnet antogs, viss särskild skattelindring ansågs böra medgifvas åt vissa fabriker. Härvid får emellertid icke förbises, att genom omnämnda bestämmelser afsågs att uppmuntra anläggandet af nya fabriker för hvitbetssockertillverkning äfvensom att, då någon ändring af

beskattningsmetoden icke för det dåvarande ansågs böra ifrågakomma, de nya fabrikerne skulle hafva att utveckla sig under fortfarande tillämpning af gällande skattesystem.

Hvad åter angår de två fabriker, om hvilka här är fråga, torde med afseende å dem förhållandena gestalta sig annorlunda. Dessa fabriker hafva nämligen tillkommit med full vetskap om nu gällande bestämmelser, enligt hvilka utbytesprocenten är densamma för alla fabriker i riket. Härtill kommer, att under de senare åren sockerutbytet stigit ganska betydligt såväl genom hvitbetornas högre sockerhalt som ock i all synnerhet genom väsentligt förbättrade tillverkningsmetoder. Att under sådana förhållanden för två låt vara så nyligen anlagda eller under anläggning varande fabriker föreskrifva en särskild utbytesberäkning, som med två procent skulle understiga det eljest fastställda utbytet, tolf procent, synes utskottet icke vara riktigt, och detta så mycket mindre som, hvad särskildt angår fabriken i Lidköping, enligt uppgift från finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, under tillverkningsåret 1904—1905 sockerhalten hos betorna utgjort 14,20 procent, hvarvid dock bör märkas, att betafverknigen vid nämnda fabrik under samma tid uppgått till allenast 1,129¹/₂ ton.

Såsom redan blifvit nämndt, synes den ifrågavarande motionen vara närmast föranledd af den kungl. propositionen n:o 78, i hvilken föreslagits, att i afvaktan på jämväl ifrågasatt förändradt sätt för beskattning af socker det legala sockerutbytet borde under instundande tillverkningsår höjas med en procent eller från 12 till 13 procent. Då emellertid utskottet, som, på sätt af utskottets under gårdagen afgifna betänkande n:o 21 framgår, ansett sig böra förorda införandet här i landet af en konsumtionsbeskattning, i afbidan å den nya lagstiftningens trädande i kraft, funnit nu gällande utbytesprocent böra bibehållas oförändrad och följaktligen icke ansett vare sig höjning eller nedsättning af utbytesberäkningen böra ifrågakomma, har utskottet alltså icke kunnat biträda motionärens ifrågavarande förslag.

Utskottet hemställer fördenskull,

att herr Jakobsons förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 2 maj 1905.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservationer:

af herrar friherre *Klingspor* och *Håkansson*, hvilka ansett, att utskottet på de i motionen anförda skäl bort hemställa, att Riksdagen måtte besluta, att till § 2 i kungl. förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, sådan nämnda § lyder enligt kungl. kungörelsen den 12 augusti 1902, göres det tillägg, att för de i motionen omförmälda fabriker utbytet af ett hundra kilogram råa (ej torkade) vitbetor beräknas utgöra tio kilogram socker, samt att berörda bestämmelse skall lända till efterrättelse från och med den 1 september 1905;

samt af herr *Wester*.

Härjämte hafva herrar *G. Jansson* och *E. A. Lindblad* begärt få antecknadt, att de af arbete inom särskilda utskottet n:o 2 varit hindrade att deltaga i behandlingen af det i detta betänkande upptagna ärende.
